

АНОТАЦІЯ

Сікора В. В. **Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.**

– Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2021.

У дисертації проаналізовано теоретичні питання дослідження й запропоновано практичне розв'язання наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні нагальних педагогічних умов та експериментальній перевірці їх впливу на рівень сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності формування нового покоління компетентних учителів фізичної культури, які опанували інтерактивне навчання, його інтерактивні форми, методи, прийоми, засоби, що вимагає формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Доцільність дисертації зумовлюється необхідністю подолання суперечностей, що існують у сфері досліджуваної проблеми: між утвердженням компетентнісного підходу в освіті, об'єктивними потребами суспільства у компетентних учителях та несформованістю інтерактивної компетентності у майбутніх учителів фізичної культури; між необхідністю формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури й недооцінкою ролі інтерактивної діяльності в освітньому процесі, невизначеністю педагогічних умов формування означеної компетентності; між необхідністю формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад забезпечення цього процесу.

В дисертації виявлено вплив теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов на рівень сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі.

В роботі розкрито зміст базових понять дослідження, методологічні підходи до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; визначено сутність, компоненти інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; уточнено критерії і показники рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *уперше* науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти: 1) розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури; 2) використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін.

Уперше визначено сутність поняття «інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури» як інтегральну якість особистості, яка виявляється у здатності до інтеракції, міжособистісної комунікації, рівноправного спілкування, забезпечення співпраці, спроможності активізувати інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу.

Уточнено сутність і зміст основних понять і термінів дослідження («інтеракція» (міжнародний термін), «взаємодія» (національний термін), «майбутній учитель фізичної культури» (відмінність від інших спеціальностей); «інтерактивна компетентність» (трактування з погляду гуманітарних, філологічних дисциплін; спрямованість на рухову взаємодію у галузі фізичної культури), визначено компоненти інтерактивної компетентності (мотиваційно-особистісний, операційно-діяльнісний і

результативно-рефлексивний); виявлено критерії і відповідні їм показники (*діагностичний* критерій (показники: мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту; комунікативна взаємодія); *когнітивний* критерій (показники: знання засад інтерактивної взаємодії; вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту; усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури); *оцінний* критерій (показники: самооцінка інтеракції; самоконтроль взаємодії; саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури)) та рівні (високий, середній, низький) сформованості визначеного педагогічного явища.

Набуло подальшого розвитку розкриття методологічних підходів (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, гуманістичний, комунікативний, фасилітативний); а також розкриття методів (дискусії, „круглі столи”, тренінгі, мозкові атаки, методи проектів), форм (робота в парах, малих групах), засобів («людина-людина» і «людина-машина»), прийомів (вправ, рольових і ділових ігор) інтерактивного навчання майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутнього учителя фізичної культури експериментально перевірені та можуть бути реалізовані в освітньому процесі зі студентами за спеціальністю 014 Середня освіта (фізична культура).

Практичні результати дослідження *можуть бути використані* вченими, педагогами, методистами на факультетах фізичного виховання і спорту у педагогічних закладах вищої освіти під час підготовки бакалаврів – майбутніх учителів фізичної культури – на 1–2 курсах; у процесі викладання гуманітарних дисциплін «Педагогіка» (теми: «Активізація професійної мотивації майбутніх учителів фізичної культури», «Побудова взаємодії

майбутніх учителів фізичної культури шляхом комунікації»), «Вступ до спеціальності» (теми: «Стратегія комунікативної поведінки майбутнього вчителя фізичної культури», «Інтерактивність у професії майбутнього вчителя фізичної культури і у житті»), а також при викладанні дисциплін фахового циклу «Теорія і методика викладання спортивних ігор» (тема «Взаємодія між гравцями у ході гри в волейбол»); «Теорія і методика обраного виду спорту» (тема «Інтерактивні можливості мультимедіа»); «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» (тема «Інтерактивні тренажери для скелелазіння»). Також надруковано «Методичні рекомендації з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури».

Матеріали дослідження *впроваджено* в освітній процес на факультеті фізичного виховання і спорту Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка №28 від 22.06.2020), у Харківській державній академії фізичної культури і спорту (довідка №948/01-19 від 24.12.2020), на факультеті фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка №22 від 26.06.2020), на факультеті фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 336-Н від 01.12.2020).

Особистий внесок авторки в 2 працях, написаних у співавторстві, полягає у виявленні особливостей початкового етапу підготовки юних футболістів (у статті «Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки») та порівнянні педагогічних класифікацій (у статті «Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy»).

Апробація результатів дослідження здійснювалась на наукових конференціях: *міжнародних*: «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2018), «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (Харків, 2019); *всеукраїнських*: «Педагогіка здоров'я» (Харків, 2018),

«Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку» (Кропивницький, 2019), «Наука та освіта у дослідженнях молодих учених» (Харків, 2019), «Науково-практична конференція молодих вчених і студентів» (Чернігів, 2019), «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини» (Полтава, 2020).

Ключові слова: інтерактивна компетентність, інтерактивне навчання, інтерактивна діяльність, майбутній учитель фізичної культури, освітній процес, заклад вищої освіти.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Сікора В. В. Методологічні підходи щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання»*. Харків, 2018. Вип. 44. С. 199-210. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1412511>

2. Сікора В. В. Використання методів інтерактивного навчання майбутніх учителів фізичної культури при викладанні предметів циклу професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів, 154 (2), 2018. С. 69-73. <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2376/1/%d0%a1%d1%96%d0%ba%d0%be%d1%80%d0%b0%20%d0%92.%20%d0%92.%20.pdf>

3. Гринченко І.Б, Наконечний В.О., Сікора В.В., Карпунець Т.В. Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. Харків, 2018. Вип. 04. С. 23-29. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452>

4. Сікора В. В. Інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури: педагогічні умови її формування. *Збірник наукових праць*

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання». Харків, 2019. Вип. 47. С. 113-122. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2019.47.10>

5. Holubnycha, L., Kostikova, I., Maslova, N., Tanko, A., & Sikora, V. (2019). Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(2), 326-340. doi:<http://dx.doi.org/10.18662/rrem/133> (Web of Science)

6. Сікора В. В. Педагогічний експеримент з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" ім. Т.Г. Шевченка*. 2020. Вип. № 8 (164). Серія: Педагогічні Науки. С. 240-247.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Сікора В. В. Визначення інтерактивної компетентності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. *Матеріали XI Міжнародної конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»*. Київ: вид-во КНУФВС. 2018. С. 370–371.

8. Сікора В. В. Шляхи формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі. *Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я»*. Харків. 2018. С. 611–614. http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/Pedag_zdor_2018.pdf

9. Сікора В. В. Педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки. *Матеріали науково-практичної конференції «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи»*. Харків: вид-во НА НГУ. 2018. С. 118–119.

10. Сікора В. В. Метод тренінгу як засіб формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць XXV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фізичне*

виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку». Кропивницький, Харків: ФОП Озеров Г.В. 2019. С. 51–57.

11. Сікора В. В. Ефективність формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів*. Чернігів, НУЧК імені Т.Г.Шевченка, 2019. С. 29–31.

12. Сікора В. В. Загальні ознаки інтеракції в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука та освіта у дослідженнях молодих учених»*. Харків: ХНПУ, 2019, С. 82–84.

13. Сікора В. В. Інтерактивна діяльність сучасного вчителя фізичної культури. *Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи»*. Харків, 2019, С. 73.

14. Сікора В. В. Інтерактивна роль сучасного вчителя фізичної культури. *Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Ціннісні орієнтири в мистецькому просторі – індивід і соціальний контекст»*. Харків, 2020, С. 81.

15. Сікора В. В. Експеримент з перевірки інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури за критеріями і показниками. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини»*. Полтава, 2020. С. 73-76

16. Сікора В. В. *Методичні рекомендації з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури*. Харків: ХДАФК, 2020, 30 с.